

Dabas aizsardzības
pārvalde

Dabas aizsardzības plānu izstrāde – izveides un aizsardzības mērķi, aizsardzības pasākumu prioritāšu noteikšana un ieviešana

Gita Strode, Dabas aizsardzības pārvaldes Dabas
aizsardzības departamenta direktore
gita.strode@daba.gov.lv, 29455010

2024. gada 27. februāris

Seminārs «Putnu aizsardzības aktualitātes», LNB, Rīga

Dabas aizsardzības
pārvalde

Kāpēc šī tēma svarīga?

- Pārkāpumu procedūra par Natura 2000 teritoriju apsaimniekošanas plānošanu (uzsākta 2020.gada maijā). ĪADT izveidošanas mērķi noteikti ar 2022. gada grozījumiem likuma «Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām» pielikumā, bet zinātniski pamatoti aizsardzības mērķi tiks noteikti līdz 2024. gada jūnijam (plānots projektā LatViaNature).
- Plānotie ES un nacionāla līmeņa projekti dabas aizsardzībā:
  - 7 DA plānu izstrāde LIFE projektu ietvaros (DAP)
  - 6 DA plānu izstrāde ES KF ietvaros (DAP), vēl vismaz 6 DA plānu izstrāde no pašvaldību puses
  - Uzsāktie DA plāni LVAF projektu ietvaros
  - SAM II jeb biotopu un sugu dzīvotņu atjaunošanas pasākumi pēc 2024.gada, ieviešot DA plānus

Dabas aizsardzības
pārvalde

Kāpēc šī tēma svarīga?

- Politiskie lēmumi, kas tuvākajā laikā jāpieņem:
  - Jaunu Natura 2000 izveidošana.
  - Natura 2000 aizsardzības mērķu ietvara izveide.
  - Vienošanās par aizsargāto teritoriju atlases un nominēšanas principiem, kritērijiem un laika grafiku.
  - Vienošanās par sugām un biotopiem, kuriem līdz 2030.gadam apņemas uzlabot aizsardzības stāvokli.
  - Dabas aizsardzības un citu jomu mērķu un saistību salāgošana un neignorēšana.

Dabas aizsardzības
pārvalde

Dabas aizsardzības plāns un tā jēga/būtība

- Plānā ietver zinātnisko informāciju par aizsargājamo teritoriju, pamatojumu funkcionālajam zonējumam, ja tāds nepieciešams, un nosaka vienotus visas teritorijas apsaimniekošanas pasākumus, lai sasniegtu tās aizsardzības mērķus.
  - Atbilstoši jaunākajai pieejai, Plānā ir jānosaka dabas aizsardzības mērķi;
  - Aizsardzības mērķu sasniegšanai ir jānosaka apsaimniekošanas pasākumi.

Dabas aizsardzības
pārvalde

Aizsardzības mērķu noteikšanas galvenie principi

- Aizsardzības mērķi jānosaka katram Biotopu direktīvas I pielikuma biotopam un II pielikuma sugai, kā arī Putnu direktīvas I pielikuma sugai, kura sastopama konkrētajā Natura 2000 teritorijā un kuras sastopamības raksturs nav novērtēts kā “nenozīmīga klātbūtne” (skatīt SDF);
- Aizsardzības mērķiem jābūt specifiskiem, un jānorāda konkrēti rādītāji vai atskaites vienības;
- Aizsardzības mērķiem ir jābūt izmērāmiem, veicot turpmāko teritoriju uzraudzību un monitoringu. Tiem ir jābūt kvantitatīviem, t. i., izteiktiem skaitliski ar konkrētām atskaites vienībām, piemēram, kā sugas īpatņu skaits vai biotopa platība;
- Mērķiem jābūt reālistiskiem; tiem jābalstās uz zināmo informāciju par aizsardzības objekta ekoloģiju, t. i., cik daudz resursa (sugas vai biotopa) konkrēta Natura 2000 teritorija var nodrošināt, ņemot vērā tās īpašības un arī citu aizsargājamo sugu un biotopu klātbūtni.

Dabas aizsardzības
pārvalde

ĪADT plānu izstrāde – vispārīgas lietas

- Pirms lauka darbiem ir jābūt skaidram eksperta darba uzdevumam – nav jēgas pēc sezonas ekspertam lūgt precizēt lietas, «sēžot pie galda»
- Jāsaprot, kāda veida aizsardzība ir nepieciešama ĪADT vērtību saglabāšanai - sugu aizsardzība (piem., sugu ieguves regulēšana), teritorijas aizsardzība (konkrētu sugu dzīvotņu, biotopu saglabāšana), ekosistēmu aizsardzība (pasākumus vērtē plašāk, ņemot vērā dažādu sugu vajadzības).
- «Konservējošā» vs «aktīvā» dabas aizsardzība
- Ja plāna atsevišķas nodaļas raksta sugu un biotopu eksperti, plāna vadītājam jāspēj informāciju salikt kopā un novērst pretrunas:
  - Ideāli – diskusija ar visiem ekspertiem, lai vienotos par pasākumiem (piem., putni vs augi vs biotopi vs bezmugurkaulnieki)
  - Priekšroka tai sugu grupai/biotopam, kam ĪADT veidota vai tam, kas ir visa pamatā vai «mazākais ļaunums» (piemērs ar aizaugošiem zālājiem/niedrājiem).

Dabas aizsardzības
pārvalde

Kas ir svarīgāks – īslaicīgs traucējums vai dzīvotņu zudums? Kura suga/biotops svarīgāka?

Sugu un biotopu aizsardzības likuma 7.panta ceturtā daļa nosaka: Īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un mikroliegumos aizsardzības prioritāte tiek nodrošināta tai sugai vai biotopam, kura aizsardzībai attiecīgā teritorija vai mikroliegums ir izveidots.

Dabas aizsardzības
pārvalde

Aizsargājamā teritorija kā vienota dabas aizsardzības vērtība un faktori, kas to ietekmē

Īpaši detalizēti apskatāmas tās īpaši aizsargājamās sugas un īpaši aizsargājamie biotopi, kuru aizsardzības nolūkā šī teritorija ir izveidota – skatīt Natura 2000 izveides mērķi un kvalificējošās vērtības Natura 2000 standarta datu formā un likuma Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām pielikumā. Juridiski saistoši ir likumā ietvertie mērķi.

Ja secina, ka mērķis un kvalificējošās vērtības pārskatāmas – tam jābūt pamatotam. Piemēram, kāpēc sākotnēji noteiktais mērķis ir jāpārskata (klūdaini noteikts, nav iespējams atjaunot sākotnējās vērtības u.c.). Tad šī nepieciešamība pamatojama un iekļaujama arī dabas aizsardzības plānā.

Dabas aizsardzības
pārvalde

Aizsargājamā teritorija kā vienota dabas aizsardzības vērtība un faktori, kas to ietekmē, tai skaitā draudu izvērtējums

- Teritorija izvērtējama kā Natura 2000 teritoriju tīkla sastāvdaļa.
- Izvērtējams, vai un kā tiek nodrošināta vienotība ar citām Natura 2000 teritorijām («stepping stones», «green infrastructure», piemēram, mikroliegumi, aizsargājamo sugu dzīvotnes un biotopi, ainavas, upju ielejas), lai nodrošinātu savvaļas sugu migrāciju, izplatību un vairošanos.
- Teritorijas viengabalainība - faktoru kopums, kas veido teritorijas vienotību (ģeomorfoloģija, mikroklimate, reljefs, dzīvotnes un to kompleksi, mazskartība utt.).

Aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanas ilgtermiņa un īstermiņa mērķi

- Mērķiem jābūt izmērāmiem, ar skaidriem indikatoriem;
- Jāizšķiras par to, kas ir galvenais, ja ir «konfliktējošas vērtības», piem., vienas sugas vai biotopa saglabāšana noteiktajā mērķa līmenī var nebūt savietojama ar citas sugas vai biotopa noteikto līmeni.
- *Tas, ka vietas izvēles un nodibināšanas brīdī tur bija sastopams noteikts daudzums dažādu aizsargājamo sugu īpatņu un noteikta aizsargājamo biotopu platība, nebūt nenozīmē, ka automātisks uzdevums ir to visu tikai saglabāt. Daudzos gadījumos sugu īpatņu skaits un blīvums nerasniedz iespējamās robežas, ko var potenciāli piedāvāt konkrētā vieta. Arī biotopu aizņemtās platības un kvalitāte ne vienmēr ir optimālas. Šādos gadījumos jāuzstāda augstāki mērķi un, ieviešot atbilstošus apsaimniekošanas pasākumus, tie jāsasniedz.*

Dabas aizsardzības
pārvalde

Būtiskā lieta – aizsardzības un apsaimniekošanas plānošana - realitāte

Dabas aizsardzības
pārvalde

Esošā situācija un prakse, īstenojot biotehniskos pasākumus

- Putnu saudzēšanas periodā praktiski visās Natura 2000 teritorijās ir tehnoloģiskais pārtraukums biotehnisko pasākumu veikšanai
- Klimatiskie apstākļi – ziemas pali, īss sasaluma periods, apgrūtināša piekļuve objektam ārpus vasaras perioda
- Reāli – apauguma novākšana, frēzēšana u.c. tehniskie darbi iespējami tikai dažus mēnešus gadā, kad ne vienmēr pieejami darbu veicēji un iespējama ekspertu iesaiste

Ierosinājums – pārskatot aizsardzības un izmantošanas noteikumus, plānojot apsaimniekošanas pasākumus domāt praktiski – vai un kā darbus varēs īstenot

Dabas aizsardzības
pārvalde

Zālāju saglabāšanas prioritāte

- DA plānu darba uzdevumos tiek ietverta prasība pievērst uzmanību zālājiem ĪADT – t.i., izvērtē zālājus, sniedz priekšlikumus to apsaimniekošanai, ieskaitot priekšlikumus konkrētām, ģeotelpiski identificētām putnu BVZ platībām, norādot veicamos apsaimniekošanas un/ vai atjaunošanas pasākumus un to realizēšanas laiku.
- Par no jauna nokartētajiem putnu BVZ aizpilda un iesniedz Pārvaldei arī anketas. Svarīgi – datu kopas par zālājiem, kam ir anketas, nonāk LAD un apsaimniekošanu var regulēt ar maksājumiem.
- Ir situācijas, kad zālāju ekspertam un putnu ekspertam ir jāvienojas Plāna izstrādē par veicamajiem apsaimniekošanas pasākumiem – kad un kā veikt apsaimniekošanu (kas prioritāte?), vai un kad tos var īstenot (kas labāk – īslaicīgs traucējums un ātra darbība vai ilgstoša «atjaunošana»)

Dabas aizsardzības
pārvalde

Apsaimniekošanas un aizsardzības pasākumu plānošana mikroliegumos

- MK noteikumi Nr. 940 nosaka kārtību mikroliegumu izveidošanai un aizsardzības un apsaimniekošanas prasības. MK noteikumi paredz ne tikai atļautās un aizliegtās darbības mikroliegumā, bet arī to, ka apsaimniekošanu veic saskaņā ar eksperta atzinumu (Noteikumu Nr. 940 49. punkts).
- MK noteikumu Nr.925 “Sugu un biotopu aizsardzības jomas ekspertu atzinuma saturs un tajā ietvertās minimālās prasības” 2.10.apakšpunkts nosaka, ka eksperta atzinumam jāsaturs “pētāmās teritorijas aizsargājamo dabas un ainavas vērtību labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanas prasības un darbības, lai uzlabotu konstatēto sugu un biotopu stāvokli un bioloģisko vērtību neatkarīgi no to aizsardzības statusa;”
- Atbilstoši Noteikumiem Nr.940 eksperta atzinums ir obligāts, lemjot par mikrolieguma izveidošanu, kas nozīmē, ka mikrolieguma izveidošanas brīdī būtu jābūt jau izvirzītām prasībām attiecībā uz mikrolieguma apsaimniekošanu, kā arī norādāmas ierobežojamās darbības, kas norādītas atzinumā.

Dabas aizsardzības
pārvalde

Piemērs diskusijai

Situācijas apraksts

Biotopu eksperts uzkartē biotopu 7140 Pārejas purvi un slīkšņas. Putnu eksperts daļā no šī biotopa paredz vairākās vietās niedru fragmentāciju ar dūņu izgrābšanu – putnu dzīvotnes atjaunošanai. Sanāk, ka tiks bojāts ES nozīmes biotops.

Risinājums

Kas ir mērķa suga/biotops? Kam veidota IADT?

Konkrētā situācijā prioritāra ir putnu dzīvotnes atjaunošana, un biotopu ekspertiem būtu jāpiekāpjas ar biotopu mērķu noteikšanu.

Papildus norādāms, ka ezerā ir lēzela lipares atradnes, kam vajag periodisku traucējumu.

Morāle

Aizaugošos ezeros daudzviet putni ir prioritāri! Sukcesiju apturēt nevaram.